

Stedentrip III Amersfoort

www.pkn-amersfoort.nl

Beleidsplan

Zoals in voorgaande stedentrips werd vermeld heeft Amersfoort een verbazend gedetailleerd beleidsplan gemaakt, dat niet alleen doelstellingen en overwegingen bevat, maar ook concrete beleidsvoornemens.

Dat plan is inmiddels geëvalueerd en vastgesteld kon worden dat vrijwel alle voornemens zijn gerealiseerd. Het plan heeft dus niet alleen als stimulans, maar ook als handelingsmodel gefungeerd. Momenteel wordt gewerkt aan een nieuw plan voor de komende jaren. In eerste instantie zijn door een commissie van buiten de AK de te verwachten demografische ontwikkelingen tussen nu en 2025 in kaart gebracht en de consequenties die deze hebben voor de PGA. Vervolgens worden keuzes voorgelegd voor toekomstig beleid. Markante vragen worden gesteld over de verhouding tussen identiteit en eigen verantwoordelijkheid van de wijkgemeenten (vanouds in Amersfoort zwaar aangezet) en de verantwoordelijkheden die gemeenten gezamenlijk dragen voor de ontwikkeling van de PGA..

Op basis van de straks binnenkomende reacties zal een beleidsplan worden geformuleerd dat voor de komende jaren de ontwikkeling van de PGA zal sturen.

Lutherse kerk

Amersfoort was de eerste plaats waar de Lutherse gemeente volledig werd geïntegreerd in de PGA. De gemeente is sterk vergrijsd en vrijwel alle leden wonen buiten Amersfoort, zodat voortbestaan niet mogelijk was. Omdat de PGA de lutherse traditie wil borgen, werd een kerkenraadscommissie ingesteld, een projectplan gestart en vorig jaar een part time predikant daarvoor benoemd. Het aantal kerkgangers nam niet toe en daarom is besloten op zondag geen diensten meer te houden en is een ambitieus programma voor de zaterdagmiddag gestart. Dan is er tussen 16.00 en 17.00 uur een per zaterdag wisselend programma met een vast ritme: een viering, een muziekprogramma, een verhaal of een debat. De lutherse kerk stond al elke zaterdagmiddag open en het stiltecentrum dat is ingericht heeft veel aanloop.

Soesterkwartier: nieuwe impulsen

Het Soesterkwartier is bekend als een minder draagkrachtige wijk. Maar de situatie verandert: er wordt veel gebouwd en jonge mensen vestigen zich ook in de jaren dertig huizen van het oude gedeelte. Inmiddels zijn uit de wijk alle kerken van andere kerkgenootschappen verdwenen. De wijkgemeente van de PGA bleef nog overeind, maar kon inkomsten en uitgaven niet meer met elkaar in evenwicht brengen. De PGA heeft besloten om voor de komende vier jaar die gemeente opnieuw te subsidiëren uit het Solidariteitsfonds, om daarmee te voorkomen dat de wijkgemeente de laatste reserves moet opmaken. Zodoende hoopt men ook op de wat langere termijn de laatste kerk in het Soesterkwartier open te kunnen houden. Er

wordt door de wijkgemeente intensief ingezet op buurtpastoraat en het verhuren van de kerk voor activiteiten van in de wijk actieve organisaties.

Jeugd

Bij de totstandkoming van de PGA in 2010 werd door de Gereformeerde kerken een Jeugdfonds ingebracht. Om dat zo goed mogelijk te besteden is aan JOP gevraagd een onderzoek te doen naar het jeugdwerk in de wijkgemeenten. De AK was zeer ingenomen met het geleverde rapport en zal dit met de daarin opgenomen adviezen naar de wijkgemeenten sturen. Kiezen deze voor een bovenwijkse investering (bijv. een centraal expertisecentrum) of voor ondersteuning per wijk door te investeren in menskracht ter plekke?

Missionair werk

Een ad hoc groep uit de AK ging de wijkgemeenten langs om te inventariseren wat er aan missionair werk wordt gedaan. Er blijken veel activiteiten onder die noemer te brengen, maar ze variëren sterk per wijk. Een centrale aansturing of ondersteuning werd daarom door de wijkgemeenten niet nodig geacht. Wél uitwisseling van ervaring en ideeën.

Het samenwerkingsverband Kerinam (Kerken in Amersfoort), waarin de PGA participeerde, werd opgeheven en droeg de (missionaire) activiteiten over aan de Raad van Kerken. Deze stelde een taakgroep missionaire presentie in, die aan de slag is gegaan om de van Kerinam overgenomen activiteiten door te lichten. Voornemen is ook om nieuwe impulsen te geven aan het op de kaart zetten van de kerk (breed!) in Amersfoort. Alle PGA-wijkgemeenten deden dit jaar ook weer mee aan de Kerkennacht.

Ouderenproject 'Onder de vijgenboom'

Het door wijkgemeente Bergkerk geïnitieerde, en met steun van het Stimuleringsfonds van de PGA uitgevoerde, ouderenproject 'Onder de vijgenboom' loopt binnenkort af. Het is dusdanig succesvol, dat het ernaar uitziet dat het daarna zelfstandig verder kan. Het werk heeft een landelijke uitstraling gekregen. De symposia met bekende sprekers trekken honderden deelnemers uit het hele land, die bereid blijken daar 50 euro voor te betalen.

Kerkblad 'Drieluik'

De formule van het kloeke kerkblad is vernieuwd en verschijnt nu in full colour. 'Drieluik' heeft een algemeen redactioneel gedeelte én daarnaast voor elke wijkgemeente twee pagina's voor eigen berichtgeving. Het blad verschijnt maandelijks. Voor de actualiteit zijn er de websites (zowel van de PGA als de wijken) en de zondagse weekbrieven in de kerken.

Stedentrip III Amstelveen

Website : www.pga-b.nl

De in een eerdere Stedentrip toegelichte beleidsnota 'Investeren in visie – omgaan met je talenten', opgesteld door de commissie Denktank van de Protestantse Gemeente Amstelveen-Buitenveldert, is in uitvoering genomen.

Er is een Durffonds van 1,3 miljoen euro gevormd, dat ondersteuning kan bieden aan initiatieven gericht op vernieuwing. Een daartoe ingestelde commissie beoordeelt de aanvragen en kent de gelden toe. Voor zover wijkgemeenten zelf gelden hebben, betalen zij daaruit 30% van de vernieuwende activiteiten die zij aanvragen. Een en ander komt nu op gang.

Als gevolg van eerdere besluitvorming zijn twee gebouwen gesloten. In een ervan, de Handwegkerk, werd in juni 2013 een festival gehouden dat in Amstelveen veel aandacht trok.

Ook werd overgegaan tot het aantrekken van een tweede jeugdwerker, die op 1 oktober van dit jaar is begonnen.

In de Kruiskerk is een kerkelijk werker aangetrokken, zodat met een van de predikanten en deze werker een project Jonge Kruiskerk uitgevoerd kan worden. In de Pelgrimskerk (in Amsterdam-Buitenveldert) wordt samen met de wijkpredikant een project opgezet, om nieuwe contacten te leggen met studenten die wonen in Uilenstede.

De bovenaan vermelde website van de protestantse gemeente Amstelveen-Buitenveldert is nieuw. Daarbinnen hebben de afzonderlijke wijkgemeenten hun website.

Het is aan de wijkgemeenten om dergelijke initiatieven te bedenken en op de rails te zetten. Algemene Kerkenraad en College van Kerkrentmeesters bewaken de criteria en financiële kaders, en verlenen de faciliteiten.

Stedentrip III Amsterdam

Website : www.protestantsamsterdam.nl

Het voert te ver om in dit kader een volledig overzicht te geven van initiatieven en activiteiten. Cees de Soet (moderamenlid AK) verwijst daarvoor naar bovengenoemde website en de websites van de wijkgemeenten. Kernpunt is dat onder invloed van de in 2005 gekozen beleidslijn de ontwikkelingen zich doorzetten, zowel in de wijkgemeenten als in bovenwijks verband. Er is creativiteit losgekomen en een sfeer van 'het wordt steeds minder' is doorbroken. Er wordt over het algemeen in een optimistische sfeer gewerkt. Er is een betere samenhang ontstaan tussen de verantwoordelijkheid op stedelijk niveau en de verantwoordelijkheid van de wijkgemeenten. Wijkgemeenten worden gestimuleerd vooral ook 'naar de omgeving' te kijken, als kerk legt men verbindingen met bondgenoten. De vernieuwingsfondsen (Vitaliseringsfonds, Kerngroepenfonds en Durffonds) geven een stimulans aan de wijkgemeenten, evenals de inzet van professionele beroepskrachten.

De Algemene Kerkenraad heeft kerngroepen ingesteld die vernieuwende ideeën genereren en uitwerken over communicatie, diaconaat, financiën, jeugd, pastoraat, vernieuwing en vorming & toerusting. De wijkgemeenten werken in deze kerngroepen samen. Wel is men er in de afgelopen tijd op gestuit dat er óók gezorgd moet worden voor het noodzakelijke overzicht en voor voldoende en tijdige informatie-uitwisseling tussen de bestuursorganen en groepen, en dat men alert moet zijn op tijdig gesprek indien daartoe aanleiding bestaat. Men zoekt nu naar een vorm om dit beter te garanderen.

Na evaluatie van de nieuwe werkwijze is een nota Koers 2013 opgesteld met enkele belangrijke voornemens. Een taskforce ledenbestand gaat werken aan vernieuwend relatiebeheer. Een denktank scenario's gaat werken aan drie toekomstmodellen, waarbij ook zal worden nagedacht over externe partnerschappen. Deze denktank is samengesteld uit leden van vier kerngroepen, en probeert scenario's te ontwerpen voor de ontwikkelingen tot 2040, men tracht dus tot een langere termijn aanpak te komen. Het gaat erom zich de gebeurtenissen (zoals het verloop van de predikantenformatie) niet te laten overkomen maar op een duidelijke lijn te gaan sturen en gesprekken hierop te richten.

Wat betreft de verhouding stedelijk – wijken – predikanten worden regio- en teamvorming als belangrijkste thema's gezien. Tenslotte zal aan criteria voor de levensvatbaarheid van wijkgemeenten worden gewerkt, dit rond de vraag hoe een gemeente inhoudelijk en financieel gezond wordt en blijft.

De fondsen van de PKA bieden zeker faciliteiten die het vernieuwingsproces versterken. Maar desgevraagd geeft Cees de Soet aan, dat dit proces naar zijn mening ook zonder een nog aanwezig kapitaal ingezet kan worden. Men kan dan niet zomaar 'duizend bloemen laten bloeien' en afwachten welke aanslaan of niet, maar moet gericht en voorzichtig te werk gaan. Maar dit gebeurt ook in Amsterdam. En ook in Amsterdam wordt in belangrijke mate ingezet op externe fondsenwerving, vooral voor de financiering van de vele diaconale projecten (zeker 2/3 extern) en voor de vele activiteiten in het diaconale centrum (zie onder). Het is vooral een beleidskeuze en ook moet op gerichte inzet van vrijwilligers worden gewezen.

Tenslotte vertelt Cees de Soet nog over enkele projecten.

Corvershof (het centrale diaconale centrum, gelegen achter museum Hermitage) wordt verder aangepast om diaconale activiteiten zoals het straatpastoraat te huisvesten. De tuin tussen Corvershof en Limminkhof (kerkelijk bureau) wordt beter opengesteld (toegankelijk vanaf de Wibautstraat) en het Krekelhuis (een voormalig knekelhuisje) wordt uitgebreid tot theehuis.

Ook is er de Nieuwe Poort, een centrum in het grootste zakenhart van Nederland, de Zuidas. Deze ontmoetingsplek is open voor iedereen en biedt ruimte voor ontmoetingen, filosofie, literatuur, theater, lezingen, colleges, debat, bijbel- en kinderverhalen, vrijwilligerswerk, kunst, muziek, cabaret en niet te vergeten lekker, eerlijk eten en drinken. Inspirator is ds Ruben van Zwieten. Dit project is inmiddels in een stichting ondergebracht.

Wietse Klukhuhn, najaar 2013.

Stedentrip III Apeldoorn

Website : <http://www.pkn-apeldoorn.nl>

Het proces van toekomstverkenning, zoals dat in Stedentrip II is samengevat, heeft van het najaar 2010 tot juli 2013 gelopen. Het eindrapport met voorstellen ligt bij de Algemene Kerkenraad (AK). In eerste lezing is het daar besproken, het gaat nu naar alle gemeenteavonden waar het aan de orde komt. De gemeenteadviseur van de PKN biedt hierbij ondersteuning, waarna het in november besluitvormend in de AK terugkomt. In het rapport staat een aantal voorstellen.

Financieel:

1. Wijk in balans: Na het horen van ambtsdragers en gemeenteleden is eind 2012 gekozen voor een model met financiële zelfstandigheid van de wijkgemeenten. De wijken moeten hun eigen begroting kloppend maken. Gehoopt wordt dat de opbrengst van kerkelijke bijdrage 15% hoger zal worden. De betrokkenheid van de gemeenteleden zal groter zijn, zo leidt men ook uit cijfers van elders af. Er komt voor de wijken meer inzicht en daarmee meer verantwoordelijkheidsgevoel voor de financiële situatie. Daarbij blijven de AK en het College van Kerkrentmeesters (CvK) als centraal steunpunt staan. De stedelijke gemeente PGA blijft ook de rechtspersoon als het gaat om gebouwen en personeel. Er komt een solidariteitsfonds, waar alle wijken aan bijdragen naar draagkracht. Vanuit dit fonds worden financieel zwakkere wijken in eerste instantie ondersteund, waarbij de voorwaarde is dat de wijken voor 2015 een passende begroting hebben opgesteld en per 1 januari 2016 zelf 'hun broek kunnen ophouden'. Er zijn indicatoren voor vitaliteit vastgesteld, waaraan een wijk moet voldoen om door te kunnen gaan. De wijkfinanciën kunnen een wijk doen besluiten om te gaan samenwerken of te fuseren met een andere wijk, of bijvoorbeeld een kerkgebouw te verkopen en een school te huren of een ander kerkgebouw samen te gebruiken.
2. Een commissie geldwerving onderzocht nieuwe mogelijkheden op dit terrein en heeft de adviezen bij het CvK heeft neergelegd, dit voorzien van suggesties voor verbetering van geldwerving zowel bij de actie Kerkbalans als op andere fronten.

Organisatorisch:

1. In de komende periode wordt onderzoek gedaan naar een mogelijk centraal orgaan van de PGA waarin het kerkelijk bureau, de diaconie, de PR, missionair werk (Abri) en jeugdwerk (Joker) verenigd zijn. Dit zou een centraal punt in Apeldoorn moeten vormen voor alle vragen rondom de kerk. Doel hiervan is een efficiëntere samenwerking waardoor mogelijk ook de kosten verminderen (bijvoorbeeld gedeelde secretariële ondersteuning).
2. Er wordt gezocht naar een modus om nieuw te beroepen predikanten flexibel in te kunnen zetten (dus niet alleen voor de wijkgemeente maar ook voor centrale projecten).
3. Het ouderenwerk (pastoraat en diaconaat) wordt het komend jaar nader geanalyseerd, om de toenemende zorg voor de ouderen te waarborgen en tegelijkertijd overbelasting voor pastores en ambtsdragers te voorkomen.

Innovatiegericht:

Naast de maatregelen die gericht zijn op kostenvermindering, liggen er ook plannen voor vernieuwing. Er is een missionair plan voor dertigers die weinig tot geen betrokkenheid bij de kerk hebben. Er is de mogelijkheid om levensvragen te bespreken, daarnaast kunnen speciale vieringen worden georganiseerd. Voorts ligt er een plan voor de uitbreiding van de kerk-en-schoolprojecten en er wordt onderzocht of het mogelijk is om confessioneel/evangelische vieringen aan te bieden omdat deze gemist wordt in de PGA.

Wat betreft ontwikkelingen rondom kerk-in-de-stad: de oecumene verloopt moeizamer dan voorheen. De 3Ranken : een kerkgebouw van Rooms Katholieke Kerk en PGA is aan de eucharistieviering onttrokken door de bisschop. Alle R.K.-activiteiten in Apeldoorn zijn nu geconcentreerd in één kerkgebouw. Dat is vanwege bezuinigingen in deze kerk goed te begrijpen maar voor de unieke samenwerking die er was, is dit heel teleurstellend. Er is ook positief nieuws: In maart is in de Grote Kerk van Apeldoorn het Groot Bijbels dictee georganiseerd (geschreven door Pieter Oussoren, voorgelezen door Hennie Stoel en met de burgemeester van Apeldoorn als voorzitter van de jury). Er waren deelnemers uit het gehele land. In december a.s. zal een kerstproject worden gehouden op de markt in Apeldoorn, vergelijkbaar met de Passion. (zie <http://www.destentor.nl/regio/apeldoorn/apeldoorn-krijgt-the-passion-maar-dan-met-kerst-1.3920047>). Er worden plannen gemaakt voor de Stille Week in 2014, die in het teken van vergeving zal komen te staan. De nieuwe website van de PGA is bijna klaar, bovengenoemde plannen zullen daarop te vinden zijn. De PGA heeft ook een Facebook pagina.

Stedentrip III Arnhem

Website : <http://www.protestantsekerkarnhem.nl>

De Protestantse Gemeente Arnhem bestaat uit zes wijkgemeenten en neemt deel in een oecumenische gemeenschap in Arnhem-zuid. Tevens is er een hervormde wijkgemeente van bijzondere aard binnen de PKN. De website van de PGA verwijst vooral door naar deze wijkgemeenten. De exploitatie van de beeldbepalende en historische Eusebiuskerk is ondergebracht bij een stichting. Er worden jaarlijks tien vieringen gehouden.

Kaski deed onderzoek naar de perspectieven voor de PGA en leverde in 2010 prognoses op. Die komen erop neer, dat men eigenlijk van zes wijkgemeenten (vijf en een bijzondere wijkgemeente) naar drie zou moeten gaan. Dit onderzoek speelt in de beleidsvorming op de achtergrond een rol. Na het beleidsplan 'Toekomst, geloof, kerk en stad' voor de periode 2004-2008 is men gaan werken aan een nieuwe beleidsnota. Men wil een doelgroepenbeleid voeren, waarin sterker onderscheid gemaakt wordt tussen de (relatief kleine) binnenkring van actieve gemeenteleden en de buitenkring. Tevens wil men de apostolaire en diaconale presentie in de samenleving in stand houden. Wijkgemeenten worden gestimuleerd het eigen profiel te verhelderen.

Voor de begeleiding van het beoogde proces van beleidsvorming is inmiddels al een jaar een externe procesbegeleider beschikbaar, ds Wim Kieviet uit Soest. Men wil de inzet van deze begeleider verlengen. De nieuwe stedelijke beleidsnota 'Het geloof is voor iedereen' is inmiddels gereed gekomen en daarover is een voorgenomen besluit. Zoals gebruikelijk wordt deze nu in alle wijkgemeenten besproken. Het besluit houdt vooral in dat men een gemeente met één kerkenraad (met secties of werkgroepen) wil vormen en dus de structuur van de stedelijke gemeente met wijkgemeenten afschaffen. Verder is een stappenplan met tijdpad uitgewerkt, om van zes naar drie locaties terug te gaan.

Inhoudelijk is de beleidsnota gericht op 'de 4 V's': Verdiepen, Verbinden, Verbreden en Veranderen. Het gaat om: geloofsgroei, verbondenheid van generaties en geloofsgroepen, de relatie tussen kerk en samenleving, en om de ontwikkeling naar een wervende geloofsgemeenschap. Elk van deze doelen wordt uitgewerkt in een visie en een omschrijving van uitdagingen en ambities. Op verzoek kan het secretariaat van het Beraad u het beleidsplan digitaal toesturen. Ook is het de bedoeling dat dit op de website van de PGA wordt opgenomen.

Het oecumenisch project dat gecentreerd is rond de (Rooms-Katholieke) Walburgisbasiliek is nog in ontwikkeling. Het gaat om het centraliseren van kerkelijke activiteiten zoals het stadspastoraat, De Regenboog en andere vormen van diaconaat. Men wil als kerken 'een pleisterplaats in de binnenstad' vormen.

Wat betreft de relatie tussen kerk en stad wordt een ontmoeting met de nieuwe burgemeester van Arnhem genoemd. De vorige burgemeester ging uit van het statische onderscheid tussen kerk en staat maar de nieuwe burgemeester erkent het maatschappelijk belang van de kerken in de samenleving, zoals uit een ontmoetingsontbijt bleek.

Stedentrip III Breda

Beleidsplan

Breda heeft een uitvoerig beleidsplan geschreven voor de periode van 2012 tot 2016, getiteld "profileren en verbinden". Dat dilemma treffen we ook elders aan. Het is de telkens terugkerende vraag naar de eigenheid van de wijkgemeente en de noodzaak om samen te werken in groter verband.

Opmerkelijk is dat alle actiepunten in dit plan aan de AK worden toegewezen. Men kan zich dus afvragen of de profilering van wijkgemeenten wel kan slagen als alle initiatief daartoe bij de AK wordt belegd. Het plan beschrijft welke verschillen er thans bestaan : verschillen in leeftijdsopbouw, in sfeer in stijl van de predikant, maar niet zozeer in theologische opvattingen of liturgie. Het zal dus niet zo eenvoudig zijn om daarop markante profielverschillen te bouwen die een wervende werking hebben. Ook wordt er gewezen op de enorme verschillen die er bestaan tussen de geloofsbeleving en levensbeschouwelijke opvattingen van individuele leden. Ook dat is iets dat we in onze brede PKN elders aantreffen. De vraag naar identiteit, naar eigenheid van de kerk blijft onbeantwoord. Vooral nog beschouwt men de veelheid als kracht. Pluriformiteit wordt nagestreefd.

Lutherse gemeente en Grote Kerk : presentie in de stad

In deze alinea spreken we in een adem over de grote Kerk en de Lutherse kerk. Ze staan beiden in het centrum van de stad en worden beiden ook beschouwd als mogelijke presentieplekken van de protestantse kerk in de stad. De grote kerk wordt van tijd tot tijd nog wel voor vieringen (4x per jaar in de zomer, met Hemelvaartsdag, op kerstavond en rond hervormingsdag) gebruikt, maar het beheer is geheel in handen van een Stichting en het gebruik van de kerk is vrij duur. Men probeert samen met de Raad van Kerken het gebruik uit te breiden. De PGB wil de andere kerk in het stadscentrum, de Lutherse kerk gebruiken om op een aanvullende manier in de stad present te zijn : experimentele viering en stiltevieringen op zondagmiddag [dat is inmiddels veranderd, omdat zaterdagmiddag niet bleek te werken] De Lutherse gemeente in Breda wordt beschouwd als een wijkgemeente van bijzondere aard. Maar er zijn heel weinig leden en het ledenbestand zelf vergrijsst sterk. Het geld zal voor die kerk raakt ooit eens op. Maar voornamelijk probeert Breda iets van die eigenheid van de Lutherse gemeente overeind te houden.

Teruglopende ledentallen

Zoals overal lopen de ledentallen en het aantal kerkgangers terug. In 2017 zullen er naar verwachting no ca 4800 kerkleden zijn en 170 kerkgangers. Dat roept de vraag op of er na verloop van tijd nog wel vier kerken open gehouden kunnen worden. Ook de predikantscapaciteit zal mogelijk worden gereduceerd. Dat alles is voor Breda kennelijk geen verhindering om in het beleidsplan projecten en aandacht thema's te noemen, die capaciteit en inzet vragen zoals pastoraat voor buitenkerkelijken, nieuwe impulsen voor jongerenwerk, uitbreiding van toerustingsactiviteiten ook samen met de Raad van kerken en leeftijdsgroepsgericht pastoraat (20-50).

Eigen gemeente en stadsactiviteit

Veel aandacht zal er bijgevolg gegeven worden aan de relatie van werk voor en in eigen gemeente en het vervullen van centrale stadstaken. Daarbij moet bedacht worden dat het verlies van aandacht voor de wijk ook kan resulteren in een verlies van zicht op potentieel kader voor wijk en stadsactiviteiten.

Noorderlicht

In de vorige stedentrips is reeds melding gemaakt van het project Noorderlicht. Enkele jaren heeft dat project als pioniersplek gefunctioneerd . Er zijn veel goede initiatieven ontwikkeld, waarvoor men destijds ook een award gewonnen heeft. Sinds enige tijd is het project door een andere projectmanager overgenomen. Het beweegt zich meer in de richting van samenwerking met het Zuiderlicht (esoterie en oosterse rituelen). Het project zou in 2013 worden beëindigd maar is nu verlengd tot februari 2014. Het ligt niet voor de hand dat het daarna op dezelfde wijze wordt voortgezet maar in haar huidige vorm zijn de activiteiten moeilijk over te hevelen naar de wijkgemeenten.

Beraad grote Steden

Breda is van mening dat het goed is om met het Beraad Grote Steden door te gaan en vooral door daarin problemen en oplossingsrichtingen te bedenken en te bespreken die voor het kerkelijk leven in de lidsteden relevant zijn.

Stedentrip III Den Haag

www.protestantsegemeentedenhaag.nl/

Herstructurering

Was vorig jaar het besluitvormingsproces rond de voorgenomen herstructurering dominant in het stadsrapport over Den Haag nu staat de uitvoering ervan centraal. Het was te verwachten dat de herstructurering niet overal zonder problemen zou verlopen. Twee klachtenprocedures werden aangespannen, waarvan er een is afgerond (AK in het gelijk gesteld) en een nog lopende is. Hoewel er veel begrip is voor de problemen die het sluiten van 8 kerkgebouwen met zich meebrengt begint in verschillende wijken een creatief zoeken naar oplossingen op gang te komen.

Zoals eerder werd vermeld is de stad in 5 clusters opgedeeld. Voor elk van die clusters is bekend welke kerkgebouwen worden gesloten. Het ligt in de bedoeling dat elke van deze 5 clusters uiterlijk in 2015 tot een gemeente worden samengevoegd. Er is dus niet alleen sprake van een saneringsmaatregelen maar van een ingrijpende hergroepering en bundeling van gemeenten. In het ene cluster gaat dat gemakkelijker dan in het andere. Dat was te verwachten.

Vanuit de AK is er geen inhoudelijk toekomstbeeld geschetst. Er is dus geen integrale langere termijn visie. Die moet worden opgebouwd door de nieuwe te vormen 5 clustergemeenten. In oktober 2014 wordt een massale samenkomst in de Grote Kerk georganiseerd waarin elk van de 5 cluster haar of zijn visie voor de langere termijn kan presenteren. De clusters hebben dus niet alleen en misschien zelfs wel niet primair een saneringstaak maar zij moeten een visie ontwikkelen op de toekomst : hoe wil men gemeente zijn, hoe wil men de financiering rond krijgen, hoe wordt het gezicht van de gemeenten in en naar de stad gericht en kenbaar gemaakt en welke prioriteiten worden gesteld voor het gemeentewerk.

Enige tijd geleden werd door Henk de Roest en collega's een onderzoek gedaan naar de missionaire activiteiten van de Haagse gemeenten. Daarover is een grondig onderzoeksverslag verschenen. Tot nu toe is er met dat rapport nog niet zoveel gedaan. Het ligt in de bedoeling de gegevens daaruit mee te laten spelen in de visieontwikkeling die nu in gang wordt gezet. Ook zal een lezing van Joep de Hart over de toekomst van de kerk (zie website van de PGdH) een rol spelen bij de overwegingen. Hier en daar nemen wijkgemeenten al initiatieven om zich in de wereld van de stad nieuw te presenteren. Gedacht kan worden aan de buurtapproach van de Marcuskerk en de breed spirituele presentatie van bijvoorbeeld de Maranatha kerk, die zich noemt "oecumenisch Centrum voor godsdienst en levensbeschouwing".

Financiering

De financiering van de protestantse gemeenten in Den Haag baart zorgen. Vanuit ideële motieven wordt steun gevraagd voor op zichzelf waardevolle initiatieven. Men doet een beroep op solidariteit. Maar nu zal men zich moeten realiseren dat elke

clustergemeente zelf voor financiering van haar activiteiten zorg moet dragen. Men kan niet veel langer een beroep doen op reserves als de geldstroom sterk wordt gereduceerd. Er moeten prioriteiten gesteld worden, haalbaarheid moet onderzocht worden en keuzes dienen te worden gemaakt. Dat is nodig. Er zijn nog maar 6000 betalende leden in de PGDH. Een derde van het levend geld wordt door 80 plussers opgebracht en twee derde door de 70 plussers. Dat kan zo niet doorgaan. Er moet creatief worden nagedacht over aanvullende vormen van financiering. (sponsoring, verhuur, betalen voor diensten, samen met derden activiteiten ontwikkelen, etc). Dit zou ook een thema voor een van de conferenties of expertmeetings van het beraad Grote Steden moeten zijn.

Diaconale activiteiten

Er is een ruim scala van diaconaal/maatschappelijke activiteiten waarin de protestantse gemeente via STEK in Den Haag betrokken is. In dat kader zijn er 800 vrijwilligers werkzaam. Er wordt samengewerkt met andere religieuze groeperingen en maatschappelijke instanties. De sanering biedt ook kansen. Zo wordt de Bethelkapel een diaconaal buurthuis en gaat de wijkgemeente in de Laak integreren in de diaconale pioniersplek de Laak.. Hoewel die wijkgemeente steeds kleiner werd kan integratie in de aanwezige diaconale pioniersplek een nieuwe impuls voor vitaal overleven en zinvol gemeente zijn leveren.

Andere vormen van presentie in de stad

Gedacht kan worden aan de kerkennacht en de nacht van de hoop. Informatie hierover is op internet beschikbaar. Het pastorale aanbod op internet wordt nog hoofdzakelijk voor verzoeken om trouwen en dopen gebruikt en functioneert nauwelijks voor het gewone pastoraat.

Aanvullend gesprek met Dorinde IJdo (Stekjong) dd 31 oktober

Het beeld van Den Haag zou niet compleet zijn als we de activiteiten van Stek onvermeld zouden laten. Zoals hierboven reeds gemeld doet Stichting Stek samen met 800 vrijwilligers enorm veel werk op het gebied van diaconaat in de breedste zin van het woord. Minder bekend is de activiteit voor jongeren in en rond de kerk onder de naam "Stekjong". Dit jaar willen we daar aandacht voor vragen.

Een van de evenementen die Stekjong organiseert is de **Nacht van de Hoop** met Pasen. Allerlei verschillende activiteiten worden in (en rond) het "Humanity House" samengebracht, waarbij er elke uur een gezamenlijk moment is, waarop een episode uit een speciaal voor de Nacht geschreven verhaal verteld wordt. Dat verhaal trekt mensen door de Nacht. Daarna waaiert men uit in allerlei groepen die hetzij voorbereid, hetzij geïmproviseerd verder bouwen op een thema. Deelnemers konden in de Nacht van de Hoop van afgelopen jaar voornemens "inblikken" en in een Pinksterbijeenkomst die ingeblikte voornemens open maken. Het deelnemersaantal aan de nacht van de hoop liep op van 150 in het begin naar 470 na twee jaar.

Daarnaast organiseert Stekjong "**zinzoekerstochten**", waarin groepen jongeren op zoek gaan naar plekken waar mensen invulling geven aan zingeving en geloven,

zoals vieringen en andere belevingsmomenten. Voor bepaalde vooraf geselecteerde vieringen en bijeenkomsten (zoals lezingen) worden jongeren uitgenodigd om kennis te maken met verschillende wijze waarop mensen in kerkgenootschap hun geloof beleven. Via “reviews” kunnen jongeren dan aangeven hoe zij die kennismaking hebben beleefd.

Dit zijn twee voorbeelden van de werkwijze van Stekjong in Den Haag. Men gaat niet uit van een vast plan, gebaseerd op vele gesprekken en grondige analyses. Nee het is meer een transformatieproces, waarbij telkens wordt geprobeerd een nieuwe weg in te slaan. Als het aanslaat gaat het verder en anders wordt een alternatief gezocht. Het zijn de reacties van jongeren die het proces sturen. Dorinde IJdo van StekJong onderhoudt een weblog waarin zij jongeren attent maakt op zinvolle dingen die in Den Haag te beleven zijn en waarop discussie over ervaringen kan worden voortgezet.

Stedentrip III Deventer

Website : www.pkn-deventer.nl

Inmiddels zijn twee locaties van de Protestantse Gemeente Deventer (Open Hof en Van Vlotenhof) gesloten, en wordt het gemeentelven voor de gehele stad geconcentreerd in de Grote of Lebuïnuskerk. Ook is overgeschakeld van een stedelijke gemeente met Algemene Kerkenraad en drie wijkgemeenten op een gemeente met één kerkenraad en met taakgroepen.

Gemeenteadviseur Jan Boer is nog bij het voortgaande proces betrokken. Het blijft spannend hoe de ontwikkelingen zich zullen voortzetten. Voor de startdienst op 16 september 2012 was er een grote opkomst van 420 personen, terwijl het gemiddeld aantal kerkgangers over de drie gebouwen 220 was. Ook in de Lebuïnuskerk ligt het kerkbezoek nu rond de 200. Naast de profilering van het eigen karakter in de verschillende diensten wordt veel aandacht geschonken aan pastoraat.

De Protestantse gemeente presenteert zich als volgt: 'De gemeente is volop in beweging, gericht op ontwikkeling binnen de kerkelijke gemeente (o.a. drie-generatie kerk, inhoud pastoraat) maar ook op de plaats van de kerk in de stad en de ontwikkeling van nieuwe vormen van diaconaat in Deventer (samen met anderen in de vorm van het Meester Geertshuis). De gemeente wil in de 21-ste eeuw God dienen in Deventer en daarbij gebruik maken van de beproefde oudtijdse traditie en van eigentijdse vormen en mogelijkheden. Ons verkorte mission statement: *Wat bezielt de Protestantse Gemeente Deventer?*'

De heer Van Barneveld vindt dat er zeker sprake is van betrokkenheid van leden bij het proces. Maar er zijn ook vele vacatures, de financiële tekorten zijn er nog, het aantal formatieplaatsen moet omlaag en de gesloten gebouwen zijn nog niet verkocht. Er is nog wel enige financiële ruimte voor een overbruggingsperiode.

Met de concentratie, vernieuwing en uitbreiding van activiteiten in de Lebuïnuskerk wordt zeker beoogd de uitstraling van de gemeente in de stad te versterken. Daarom deed men mee met de Kerkennacht en werkt men samen met andere kerken in de Raad van Kerken. Men wil dit doen met een optimistische instelling en ervan uitgaande dat de kerkelijke gemeenten kleine groeperingen in de samenleving vormen.

Een interessante kerkelijke ontwikkeling in Deventer is ook de federatie van vrijgemaakt, nederlands en christelijk gereformeerd, een samenwerking die men vanuit de PGD met belangstelling volgt.

Naast de contacten via het Grotestedenberaad vindt uitwisseling plaats met de Protestantse Gemeente Leerwarden. Ook in deze stad vindt herstructurering en sluiting van gebouwen plaats.

Het nieuwe beleidsplan van de PGD zal t.z.t. op de website van de PGD worden opgenomen.

Stedentrip III Eindhoven

www.pkn-eindhoven.nl/

Beleidsplan

De Algemene kerkenraad heeft een beleidsplan 2014 – 2017 opgesteld na raadpleging van de gemeente. Het plan wijkt niet sterk af van het daarvoor bestaande plan. Het geeft in grote lijnen aan wat voor gemeente Eindhoven wil zijn. De PGE wil haar kleiner wordende geloofsgemeenschap sterker en vitaler maken. Daarbij worden een aantal aandachtspunten genoemd:

- stimuleren van hedendaagse vormen van geloofsbeleving in relatie tot de maatschappelijke ontwikkelingen;
- stimuleren van hedendaagse vormen van communicatie waaronder sociale media die vooral op jongeren een grote aantrekkingskracht uitoefenen;
- aanstellen van een medewerker die geheel is vrijgemaakt voor diaconaal werk om daarmee het diaconaat uitbreider en in samenwerking met maatschappelijke groeperingen, evenals met IDOE (Interkerkelijk Diaconaal Overleg Eindhoven) te kunnen invullen;
- versterken van het jeugd- en jongerenwerk (JOP) samen met andere instanties;
- ondersteunen van jonge gezinnen bij geloofsopvoeding en andere relevante zaken;
- bieden van ondersteuning bij het sterker en vitaler maken van de wijkgemeenten;
- kwalitatief ondersteunen van het functioneren van (wijk)kerkenraden;
- stimuleren van een positieve relatie tussen wijkgemeenten en de in hun wijk gevestigde zorgcentra;
- investeren in het studentenpastoraat, kerkelijk bureau, SAMEN en de website;
- formuleren van een visie op Gods schepping en ons rentmeesterschap in relatie tot de 24/7 economie (en de invloed daarvan op het welzijn van mensen) ter bevordering van een duurzame samenleving;
- interreligieuze dialoog met andere godsdiensten en kerken ondersteunen en faciliteren ter bevordering van oecumenisch denken en handelen.

Wijkgemeenten

Eindhoven kent vier wijkgemeenten, waarvan twee in Zuid, één in Noord en een missionaire wijkgemeente van bijzondere aard (Kruispuntgemeente) waarvan de bezoekers uit de hele stad en regio komen. Hoewel de AK rond 2000 de intentie had dat de missionaire activiteit van deze gemeente namens alle wijkgemeenten en in samenwerking met die wijkgemeenten zou plaats vinden, is de Kruispuntgemeente meer en meer een gemeente met eigen 'vrolijk orthodoxe' signatuur geworden en is de samenwerking met andere wijkgemeenten beperkt. De Evangelisch Lutherse gemeente is nog niet opgenomen in de PGE, maar werkt daarmee nauw samen. De twee wijkgemeenten in Eindhoven Zuid verkeren in een proces van steeds

intensievere samenwerking. De wijkgemeente in Eindhoven Noord maakt een moeilijke periode door. Het eigen kerkgebouw wordt waarschijnlijk verkocht en ze zal moeten verhuizen naar een andere locatie. Het samen “bewonen van een kerkgebouw” met de Kruispuntgemeente lijkt niet te lukken vanwege de grote verschillen in cultuur en opvattingen. De wijkgemeenten in Noord en Zuid hebben ieder gekozen voor een centraal thema waarvoor gedurende het gehele jaar diverse activiteiten (toerusting en bezinning) worden ontwikkeld.

Diaconaat

Ondanks de beperkte beschikbare middelen in vergelijking met andere steden wordt aan een breed spectrum aan diaconale activiteiten gewerkt: inloophuizen, schuldhulpmaatjes, vrij en verder, noodhulp, voedselbank etc. Er wordt steeds meer samengewerkt met andere kerkgenootschappen als ook met de migrantenkerken op dit gebied (project IDOE). Per 1 januari 2014 is een diaconaal werker benoemd, die de lopende activiteiten zal ondersteunen en nieuwe initiatieven zal ontwikkelen.

Vitalisering

Eindhoven zet voluit in op vitalisering van de steeds kleiner wordende kerk. Ook de besteding van de beperkte financiële middelen zal daarop gericht zijn.

Stedentrip III Enschede

www.pgenschede.nl/

Concentratieproces rond Vredeskerk

Het verbouwproces van de Vredeskerk tot centrale kerk voor Enschede verloopt goed. Er zijn aanvullende gelden nodig, maar het begint steeds duidelijker te worden dat de Vredeskerk de centrale kerk wordt en dat er straks in 2015 een geïntegreerde PKN gemeente zal zijn.

Zoals eerder werd vermeld blijft de Bethelkerk (GB modaliteit) en de Oecumenische Geloofsgemeenschap Helmerhoek buiten de integratie. Ook de wijkgemeente Lonneker is nog niet over de schreef. Het overleg over de toekomst van die kapelgemeente heeft nog wat meer tijd nodig.

De duidelijkheid die door deze ontwikkeling is geschapen heeft ook geleid tot een betere en intensiever samenwerking tussen predikanten. Zij behoeven nu niet meer zo markant het belang en de mening van de eigen wijkgemeente te vertegenwoordigen, maar gaan samen op weg naar een geïntegreerde gemeente in 2015. Er is meer ruimte voor creativiteit en flexibele inzet van capaciteit .

Toch moet rekening worden gehouden dat zo'n integratieproces geen gestroomlijnd proces is. Het gaat telkens om kleine stapjes en soms even halt houden om ergens bij stil te staan. Het is niet een simpel proces van beleid-actieplan-realisatie. Er is meer sprake van vele kleine stapjes, soms een beetje zijwaarts maar uiteindelijk leidend naar een geïntegreerde gemeente.

Ook op bestuurlijk niveau wordt voortgang geboekt. Men realiseert zich dat de AK afstand moet nemen van het "alles besturen en zich op grote lijnen moet concentreren. Stedelijke werkgroepen nemen taken over en besturen deelterreinen.

Ook in het jeugdwerk zie je de geleidelijke overgang naar meer stad brede aanpak. Maar die wordt nu nog geremd door een te grote identificatie met de wijken. Er is een part time jongerenwerker die het jeugdwerk ondersteunt.

Padista's

In het vorige stadsrapport werd gemeld dat padista's (pastoraal diaconale stations) in het leven zouden worden geroepen om aandacht vast te houden op buurt en wijk. Inmiddels zijn twee van die padista's van de grond gekomen. Een derde volgt begin volgend jaar. De eerste padista's komen van de grond in huiskamers. Op afgesproken tijden is daar iemand. Men kan zich aansluiten voor gesprekken, maar in een later stadium wellicht ook voor acties vanuit dat gesprek. Klein nog in dit stadium, maar bemoedigend.

Alternatieve diensten

Onder de titel 'diversitas' worden maandelijks naast de gewone kerkdienst "echt andere diensten gehouden". De nadruk in die diensten ligt op ontmoeting, en meer nog gesprek. Een voorbeeld is de wandeling tijdens de kerkdienst. Men komt samen in de kerk. De ene groep woont de kerkdienst bij, de andere gaat wandelen. Tijdens de wandeling een korte inleiding, verder afwisselend alleen en samen wandelen, gesprekken voeren en een klein afsluitend ritueel. Na afloop komt men bij de kerk terug om met de andere kerkgangers koffie te drinken en te gezelsen.

Kerk en stad

Het is moeilijk om goed te definiëren wat nu de stadsproblemen zijn waarop de kerk zou moeten inspelen. Via de Vredeskerk is de PGE wel zichtbaar aanwezig midden in de stad en het is zeer goed mogelijk dat vandaaruit ook de meer stadgerichte activiteiten zullen groeien.

Kleine stappen, maar wel vooruit

Het hele veranderingsproces in Enschede gaat voort met kleine stappen. Soms even stil staan, maar men komt wel vooruit en die ervaring is bemoedigend en stimulerend.

Stedentrip III Groningen

www.protestantsegemeentegroningen.nl

Beleid

In de vorige stedentrip werd vermeld dat Groningen een fraai en ver reikend beleidsplan had gemaakt, dat drie toekomstscenario's schetste. De gemeenten moesten voor een daarvan kiezen. Dat werd het tweede scenario waarbij elke gemeente een sterk punt moet ontwikkelen, zich daarmee herkenbaar moet maken en zich moet onderscheiden van andere wijkgemeenten : profielgemeenten zouden we kunnen zeggen. De wijkgemeenten blijven in tact, maar de wijkkerkenraden worden te zijner tijd opgeheven.

Voordat wij een interview met Groningen hadden keken we dus naar de websites van de wijkgemeenten om te zien of die zich daadwerkelijk van elkaar hadden onderscheiden. Opvallend was evenwel dat 5 van de 6 wijkgemeenten nagenoeg dezelfde termen en woorden gebruikten om zich te typeren. Er was dus bepaald geen sprake van "zich onderscheiden" Maar schijn bedriegt. Dat bleek toen we beter achter de websiteschermen konden kijken.

Samenwerken aan vernieuwing

Zo had de wijkgemeente rond De Bron ervoor gekozen zich op de buurt te gaan richten. Er is onder anderen al een stiltecentrum voor langslopers gecreëerd. De gemeente rond De Fontein koos ervoor veel aandacht aan diaconaat te besteden. De Ark richt zeer meer op cultuur en kunst. En de wijkgemeenten rond Martinikerk en Nieuwe Kerk werken samen met het studentenpastoraat aan een hele reeks vernieuwingen . Op de zondagen zal dezelfde voorganger voorgaan in achtereenvolgens de Nieuwe Kerk en de viering van het Studentenpastoraat. De Nieuwe Kerk gemeente en het Studentenpastoraat startten ook het project "Schoonheid met een ziel": bijzondere diensten op de zondagnamiddag afwisselend in de Martinikerk en de Nieuwe Kerk. De eerste zondag van de maand een cantatedienst, de tweede een vesper, de derde een Evensong en de vierde een Iona- of Taizeviering. Is er een vijfde zondag in de maand dan wordt een poëzievesper gehouden – waarmee de wijkgemeente rond de Martinikerk ook bij dit geheel betrokken is.

Ook op andere terreinen wordt meer en meer samengewerkt. Enkele gemeenten werken nauwer samen op moderamen niveau en ook de groep predikanten zal – gesteund door een deskundig begeleidster - met de AK samenwerken aan een betere bestuurlijke structuur en cultuur voor de stad. Al langer is er een interkerkelijke vereniging die het werk van de Open Hof (opvang voor dak- en thuislozen) samen draagt. Ook komt er rond het jeugdwerk samenwerking met doopsgezinden op gang tussen een paar wijkgemeenten en bij het missionair diaconaal centrum "Het Pand" wordt samengewerkt met de Nederlands gereformeerde kerk. Twee gemeenten participeren in de activiteit genaamd "Hip" (hulp in de praktijk).

De ontwikkelingen in Groningen laten zien dat een aanvankelijk beleidsplan dat een hybride karakter droeg kan overgaan in een transformatiegerichte ontwikkeling. (zie inleiding op deze stedentrip)

Jongeren

Speciaal voor jongeren werd in de paasnacht een tocht langs kerken in de binnenstad georganiseerd onder de titel "lichtlopers". Sommige gemeenten (Fontein en Nieuwe Kerk) zoeken toenadering m.b.t. het jeugdwerk en ook wordt het studentenpastoraat sinds jaar en dag in het werk van de PGG meer betrokken dan in sommige andere steden het geval is.

Sinds kort is er een jeugdwerker in dienst die het werk met 12-18 jarigen in alle wijkgemeenten moet stimuleren

Communicatie

Er wordt gewerkt aan een communicatie- en publiciteitsplan zowel gericht op de stad als op het gemeentewerk. Nu is er een kerkblad getiteld "Kerk in Stad" en daarnaast op wijkniveau een waaier van wijkgerichte blaadjes, soms heel professioneel opgezet, zoals bijvoorbeeld een full colour blad voor de wijkgemeente de Fontein.

Stedentrip III Haarlem

Nieuwe actoren

Zoals in de vorige stedentrip werd aangegeven worden na lange tijd van voorbereiding belangrijke stappen gezet in de richting van vernieuwing en samenwerking. In het beleidsplan waarover in de vorige stedentrip werd gesproken werden in grote lijnen de contouren voor dit veranderingsproces aangegeven. Door de benoeming van een aantal nieuwe actoren worden condities geschapen voor beweging.

Allereerst moet vermeld worden de benoeming van een nieuwe missionaire predikant voor de stad: Tom de Haan. Hij kreeg een verregaand vrij mandaat en vult dat creatief in. Hij zocht contact met groepen jongeren op het gebied van cultuur en muziek en organiseert met hen een filmevenement met bezinning in de Nieuwe Kerk. Hij organiseerde samen met een beeldend kunstenaar een kunstviering rond een tentoonstelling in de oude Bavo. Een avond in de week (dinsdagavond) zit hij in een druk bezochte kroeg getiteld "Storing". Hij twittert er vrolijk op los en geeft op zijn website (kerkhaarlem.nl) allerhande informatie en verwijzingen. Kortom, een energieke en verbindende stimulus voor het missionaire bewegen van Haarlem. In de Centrumgemeente rond de Bavokerk werd onlangs ook een missionair kerkelijk werker benoemd, Nadia Kroon. Zij gaat zich vooral richten op de versterking en vernieuwing van allerlei (missionaire) activiteiten in zowel de oude Bavo als de Nieuwe Kerk.

Een groot verlies voor de PGH en voor de stad is het overlijden van ds. Jurjen Beumer, afgelopen zomer, vlak na zijn emeritaat. Hij heeft, als predikant-directeur van oecumenisch diaconaal centrum Stem in de Stad, de kerk op een sprankelende en inspirerende wijze een nieuw gezicht gegeven in Haarlem en wijde omgeving. Stem in de Stad is als diaconaal centrum met bijna 250 vrijwilligers niet meer weg te denken uit het maatschappelijke en politieke leven.

De nieuwe predikant-directeur van "Stem in de Stad", Ranfar Kouwijzer, geeft een nieuwe dynamiek aan de verbindingen tussen dit centrum en de Haarlemse protestantse gemeente.

De AK heeft met afspraken rond beleidsplan en benoeming van nieuwe mensen de voorwaarden geschapen tot betere samenwerking van de drie wijkgemeenten. Bij veranderingsprocessen moet men geduld hebben, ze worden niet met het vaststellen van een beleidsplan geregeld. Maar het is bemoedigend te zien als er een beweging op gang komt, gesteund door mensen die niet belast zijn met het verleden en die grensoverschrijdend durven te denken en te handelen.

Diaconaal dienstencentrum in de Oosterkerk

In de vorige stedentrip werd gemeld, dat de Oosterkerk de laatst overgebleven kerk was in een gemengde vooroorlogse wijk waarin ook sprake is van achterstandsproblematiek. Er is voor gekozen die kerk te behouden en te verrijken door het versterken van de reeds aanwezige diaconale activiteiten. Die zouden een steviger basis kunnen krijgen als in de toekomst ook het centrale diaconale bureau naar de Oosterkerk verplaatst wordt. Of ook het Diaconaal Centrum voor het

Gevangenispastoraat naar oost verhuisd is vanwege de komende sluiting van de koepelgevangenis niet zeker. Ondertussen is deze wijkgemeente volop bezig zich beter in de wijk te presenteren, op bijvoorbeeld een "burendag" en door contacten te leggen met scholen, huisartsen, welzijnswerk, e.a. Een onlangs benoemde kerkelijk werker voor jeugd en diaconaat, Angeliek Knol, kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van deze gemeente

Geloven in de stad

'Geloven in de stad' is een samenwerkingsverband van pinkstergemeenten en evangelicale kerken en gemeenschappen in de stad. Vanuit deze groep christenen wordt contact gezocht met de protestantse gemeenten. De organisatie participeert in de plaatselijke Raad van Kerken en op diaconaal vlak wordt er samengewerkt in bijvoorbeeld het project Schuldhulpmaatje. Ook in het jeugdwerk zijn er gezamenlijke activiteiten georganiseerd en wordt er gekeken of wellicht samen Taizevieringen georganiseerd kunnen worden. Het is goed dat er vanuit de PGH ook contact wordt gelegd met de vele gemotiveerde en geëngageerde mensen die in dit verband samenwerken om het evangelie in de stad zichtbaar te maken.

Gemeentevergadering

Het klinkt wellicht wat bizar om de gemeentevergadering, die onlangs werd gehouden als bijzonderheid te vermelden. Maar tot voor twee jaar was er op het niveau van gemeenteleden geen sprake van een vorm van georganiseerd contact. Natuurlijk wordt er in ambtelijke vergaderingen gezamenlijk vergaderd. Maar dat betekent nog niet dat er wordt samengewerkt. Een jaarlijkse ontmoeting van gemeenteleden waarbij ontwikkelingen in de verschillende gemeenten worden uitgewisseld en informatie wordt gegeven over de ontwikkelingen van financiën bij diaconie en kerkrentmeesters - gaat hopelijk een bijdrage leveren aan meer verbinding tussen de drie wijkgemeenten.

De AK heeft met volharding en geduld een belangrijk veranderingsproces in gang gezet. De voorzitter van de algemene kerkenraad, Zeger Woudenberg, acht dit een geschikt moment om zijn taak over te dragen. De functie wordt voorlopig waargenomen door mevrouw Philie Burgers.

Stedentrip III Leiden

Website : www.protestantsegemeenteleiden.nl

Het proces waarin geprobeerd wordt herstructurering en vitalisering te combineren gaat nog steeds voort, aldus de heer Korbee als nieuwe contactpersoon. Na de werkconferenties van 2012 is een nieuwe beleidscommissie samengesteld. Die is gaan werken aan een beleidsplan. Ook is uit het oogpunt van betrokkenheid besloten het moderamen van de Algemene Kerkenraad uit te breiden.

Met een kleine vertraging is het nieuwe beleidsplan nu gereedgekomen. Hierover worden de wijkgemeenten gehoord en gemikt wordt op definitieve besluitvorming in november a.s.

Het plan heeft als doel de vitaliteit in bestaande geloofsgemeenschappen te bewaren en behoeden - mede door de invoering van de zgn. Matrix 2013 - en tegelijkertijd door het instellen van een Vitaliseringsfonds nieuwe vormen van vitaal geloofsleven een kans te geven, zowel binnen geloofsgemeenschappen als op stedelijk niveau. Er wordt – noodgedwongen vanwege een teruglopend (betalend) ledenaantal en inkomsten uit levend geld- ingezet op een vermindering van het aantal formatieplaatsen (van 6 naar 4 per 31-12-2017, maar als overgangsregeling wordt 1 extra fte gedurende deze beleidsperiode flexibel ingezet, dus 5 in totaal). Maar ook wordt uit het vermogen een vitaliseringsfonds gevormd, waaruit projecten bekostigd kunnen gaan worden. Omdat ervan wordt uitgegaan dat de inkomsten uit levend geld verder achteruitgaan, kunnen projecten vanuit het fonds ook mede door externe fondsenwerving ondersteund moeten worden. De criteria voor de toekenning van projectgelden moeten nog worden vastgesteld.

Verder wordt nagedacht over een aanpak van de ledenadministratie gericht op actief contact met gemeenteleden en de vorming van een pool ten behoeve van een pastoraal meldpunt.

Het aandachtspunt rond de relatie tussen kerk en stad zal zeker een rol spelen in de toekenningen uit het Vitaliseringsfonds. Maar op meerdere plaatsen is dit al een belangrijk aandachtspunt. Zo won de Open Kerk Leiden (www.openkerkleiden.nl) de Gouden Webfish Award 2012. Wel realiseert men zich dat de Protestantse Gemeente Leiden niet zozeer als geheel naar buiten treedt maar via de wijkgemeenten. De burgemeester van Leiden maakte hierop in zekere zin attent, toen hij onlangs vroeg de kerken eens gezamenlijk te horen over zaken als de verordening van winkelsluiting. Bij sommigen bestaat wel de wens, dat dit vaker gebeurt

Het nieuwe beleidsplan kan binnenkort worden ingezien via de website van de Protestantse gemeente Leiden.

Stedentrip III Rotterdam

Website : [\[www.kerkeninrotterdam.nl\]](http://www.kerkeninrotterdam.nl)

Protestants Rotterdam is bestuurlijk een 'lappendeken' van onderling geheel zelfstandige gemeenten. De vermelding naar een website in de kop van dit stukje is tussen haakjes geplaatst, omdat dit geen 'bestuurlijk officiële' website is. Hieraan wordt nu wel gewerkt, meldt ds Bert Kuipers, voorzitter van de Centrale Stuurgroep.

Het overleg in deze groep gaat met name over praktische thema's, wat gebeurt er in onze gemeenten, uitwisselingen van initiatieven, plannen van jaarlijkse predikantendag, andere gezamenlijk plannen zoals de Kerkennacht. Ook is de Centrale Stuurgroep een 'centraal adres' (loket) voor de Rotterdamse gemeenten geworden, dit op voorwaarde van 'Utrecht', dat dit als voorwaarde voor financiële steunaanvragen stelde. Samenwerking moet praktisch opbloeien uit het overleg en blijkt dan soms verrassend goed mogelijk te zijn. Hij neemt in het overleg nog steeds een groeiend vertrouwen waar. Deelnemende gemeenten betalen nu een bescheiden 'quotum' voor de bekostiging van activiteiten. Ook de KSA (een Rotterdamse diaconale stichting) vervult in kerkelijk Rotterdam op een praktische en informele wijze een coördinatiefunctie.

Een 'Rotterdamse synode', waarvan de datum al voorlopig was gepland op 2 november 2013, gaat niet door. De formule voor een geloofsgesprek sloeg toch onvoldoende aan.

De Kerkennacht vond voor de vierde keer plaats. Overwogen wordt nu deze niet jaarlijks maar tweejaarlijks te laten plaatsvinden. Wel namen er opnieuw méér kerken deel, ook in buitenwijken. In de Laurenskerk werd een groter Laurentiusdag georganiseerd, in samenwerking van tal van kerkelijke en aan kerken gelieerde instellingen ten behoeve van 800 klanten van de Voedselbank, bediend door 180 mensen uit Serviceclubs, directies van grote bedrijven etc. om het thema armoede in Rotterdam zichtbaar te maken. Ook de samenwerking van enkele kerkgemeenten ten behoeve van een nieuwe opzet van het studentenpastoraat wordt voortgezet. Bert Kuipers wil ook wijzen op de nieuwe Pauluskerk, die in afgelopen juni aan de Mauritsweg is geopend. Niet alleen het gebouw is vernieuwd maar ook de opzet. De diaconale doelstelling is gelijk gebleven maar de aanpak is professioneler en men wil ook nieuwe personen en groepen aanspreken.

Ook is er een project van de kerken, waarbij personen uit de hele stad worden gevraagd een dag werk te verrichten in de wijk Feyenoord, het project het KerKado. Een ander initiatief is dat kerken en andere religieuze instellingen gevraagd zijn in een netwerk als monitors te fungeren voor problemen die zich tussen bevolkingsgroepen voordoen. Dit project heet 'Rotterdamers voor Mekaar' en is geïnitieerd door de burgemeester en de wethouder voor participatie.

Binnenkort wordt een stedelijke predikantendag gehouden, waaraan ook de cantores en organisten deelnemen. De dag gaat over het nieuwe Liedboek. Christiaan Winter en Klaas Holwerda zijn als gastsprekers uitgenodigd. Het Rotterdamse predikantencorps verjongt geleidelijk en ook dit biedt nieuwe mogelijkheden van samenwerking.

De gezamenlijke activiteiten van de Rotterdamse kerken zijn met name missionair en diaconaal, en willen de dienst van de kerken aan de samenleving en de relatie van kerk en stad versterken. De Centrale Stuurgroep doet daarbij wat zijn hand vindt om te doen...

Stedentrip III Tilburg

www.pkn-tilburg.nl

Nacht van de religies

De Raad van Kerken Tilburg eo. koos in 2011 voor een 'Nacht van de Religies' in plaats van mee te doen met de landelijke kerkennacht. De belangrijkste overweging hiervoor was dat ook alle andersgelovigen in de stad mee zouden kunnen doen. Eerder had men goede ervaringen opgedaan met een interreligieuze manifestatie. De tweede 'Nacht van de Religies' vond dit jaar plaats op zaterdag 16 november. Het thema was 'Meemaken en delen'. Er participeerden zo'n 20 tot 25 kerken en andere religieuze groeperingen.

Pastoraat

Na een uitvoerige renovatie vanaf begin augustus 2012 werd op zondag 21 april 2013 de Opstandingskerk weer officieel in gebruik genomen. Met de ingebruikname van de vernieuwde kerk zijn ook twee nieuwe projecten gestart. De één is gericht op de 20-40-jarigen, de ander op kerk-naar-buiten.

Er is een activiteit gestart speciaal gericht op de 20-40-jarigen. De helft van de ingeschrevenen van de PG Tilburg eo bestaat uit die leeftijdscategorie. Velen daarvan zijn van buitenaf in Tilburg komen wonen. Dat betekent dat er veel meer effort moet worden gestoken in de kennismaking met en integratie in de Tilburgse gemeenschap.

Er is gekozen voor een meer gerichte aanpak van het pastoraat. Zo zijn alle belijdende leden van 20 – 30 jaar apart benaderd. De respons op deze categorale benadering van pastoraat is bemoedigend. Momenteel wordt er in dit kader een jaargroep (alle mensen die op 1 januari 25 jaar waren) benaderd.

Nieuw ingekomenen worden per brief welkom geheten vanuit het kerkelijk bureau en ook op wijkniveau wordt een welkom geregeld. Twee maal per jaar komen er ontmoetingsbijeenkomsten van nieuw ingekomenen.

De groothuisbezoeken lijken gedateerd. Gezocht wordt naar thema gerichte bijeenkomsten.

Kerk naar buiten en omgekeerd

Door lezingen op het snijvlak van geloof en samenleving (met muzikale omlijsting) wordt geprobeerd de kerk naar buiten zichtbaar te maken. Tot nu toe waren er twee bijeenkomsten, waarvan met name de eerste goed werd bezocht.

Er is een constructief contact tussen de burgerlijke overheid enerzijds en de kerken en religies in de stad anderzijds over armoedebestrijding.

Verder zijn er in de stad nog waardevolle initiatieven te vermelden op het grensvlak van kerk en samenleving :

- een boekje uitgegeven door “de nieuwe liefde” in Tilburg, getiteld “eenvoudige woorden en simpele gebaren” waarin honderd Tilburgers schrijven over de liefde van alle dagen.
- Ook werd een “tijdschrift uitgegeven getiteld “Quiet 500” naar analogie van de Quote 500, waarin de rijksten worden beschreven. In Quiet 500 worden de armsten van de stad op een betrokken, waardevolle wijze geportretteerd.

Elk jaar wordt er een ZWO dienst gehouden waarin het interactieve contact met Mozambique zichtbaar wordt gemaakt.

Stedentrip III Utrecht

Website : <http://www.pgu.nu>

Voor de derde Stedentrip vond het gesprek plaats met René van Bommel, de nieuwe voorzitter van de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente Utrecht (PGU). De PGU ziet zich als het veelkleurige, verbindende mozaïek van wijkgemeenten in de binnenstad en in de buitenwijken, die elk hun eigen identiteit verder ontwikkelen. Het motto van het Beleidsplan 2012-2016 van de PGU is ongewijzigd 'Kerk in de stad, vóór de stad'. Hierin wordt de dienstbaarheid aan de samenleving benadrukt, die vorm krijgt door een veelheid van diaconale, levensbeschouwelijke en culturele activiteiten. Dit beleidsplan wordt momenteel 'uitgerold'.

De nieuwe werkwijze van de bestuursorganen beoogt organisatorische veranderingen op stedelijk niveau, waardoor een grotere efficiëntie wordt bereikt. Met ingang van 1 januari 2014 zal met het oog op samenhang een integratie van de moderamina van Algemene Kerkenraad, College van Kerkrentmeesters en Diaconaal Missionair Orgaan plaatsvinden. In het scribaatsverslag PGU 2012 wordt teruggeblikt op de vernieuwde werkwijze. Een artikel over dit verslag is te lezen in 'Kerk in de Stad', het stedelijk kerkblad van 11 oktober 2013 (zie bovengenoemde website). In datzelfde nummer kunt u kennismaken met genoemde AK-voorzitter en vindt u een verslag van de Kerkenradendag, een van de initiatieven om aan de 'verbindende mozaïek' inhoud te geven.

Belangrijk thema in deze dag was het vrijwilligersbeleid. De kerk is nog altijd de grootste vrijwilligersorganisatie maar dit neemt niet weg dat er veel wordt geklaagd over vacatures. Gemeenteadviseur Simon de Kam wees er in een inleiding op, dat ingespeeld moet worden op andere motieven en gewijzigde vormen van inzet van vrijwilligers. In het gesprek tussen de kerkenraadsleden kwamen allerlei suggesties naar voren, zoals een vacaturebank, een vrijwilligerscoördinator, duoambten, creatief werven, zicht houden op het werkplezier van de vrijwilliger en aandacht besteden aan overdracht van ervaringen. Er is een aanbod gedaan voor verdere ondersteuning van het vrijwilligersbeleid maar er komt geen centraal vrijwilligersbeleid.

In de Kerkenradendag werd ook besloten dat elke wijkgemeente van de PGU een kraampje bemenst in de Adventsmarkt die op 30 november a.s. in de Pandhof bij de Domkerk zal plaatsvinden. Hoewel dit vanzelfsprekend ook een gezellige markt moet worden, is het niet de bedoeling de zoveelste kerstmarkt toe te voegen. In de Adventsmarkt gaat het erom te laten zien wat er allemaal in de kerken rond de feestdagen te doen is.

Zoals eerder aangegeven, is van een algemeen plan voor herstructurering van wijkgemeenten geen sprake. Bedoeling is om elke wijkgemeente te stimuleren en om bestuurlijk maatwerk te leveren. Wel is gewerkt aan vitaliteitscriteria, niet alleen op financieel maar ook op inhoudelijk gebied (ook de notitie hierover is beschikbaar via de website). In Utrecht-west zijn inmiddels zowel de Pniëlkerk als de Triumfatorkerk gesloten, waarbij de eerstgenoemde al is verkocht. Er zijn twee andere vierplekken beschikbaar gekomen: in het diaconaal missionaire centrum De Wijkplaats (Lombok, de voormalige Vredeskerk) en in het zorgcomplex Park Transwijk (Kanaleneiland).

Tevens is op Kanaleneiland een pioniersplek gestart (zie www.dehaven-kanaleneiland.nl).

In de Kerkenradendag hebben ook enkele wijkgemeenten hun zgn. stedelijke opdracht gepresenteerd. Daarmee wordt bedoeld dat een wijkgemeente namens de hele PGU een bijzondere verantwoordelijkheid draagt. Zo is aan de Domkerk al sinds vele jaren het Citypastoraat (voor stad en regio) toevertrouwd, maar ook het Open Domwerk, het kerkelijk cultureel werk en de zorg voor verstandelijk beperkten. De Jacobikerk weet zich verantwoordelijk voor orthodoxe kerkleden. De Nieuwe Kerk profileert zich als missionair door te werken aan geestelijke vernieuwing. De EUG (Janskerk) heeft een speciale taak als oecumenische studentengemeente. Andere wijkgemeenten beraden zich of ze er één op zich zullen nemen. En de Algemene Kerkenraad denkt na over mogelijke nieuwe stedelijke opdrachten, zoals gericht op vluchtelingen of geloofsgenoten met psychische problemen. In 2014 zal de AK zich o.a. bezinnen op de vraag naar het missionair karakter van de gemeente(n). In het Diaconaal Missionair Orgaan wordt erover gedacht de werkers voor een deel los te maken van hun specifieke projecten en de beschikbaar komende tijd en deskundigheid ter beschikking te stellen van ondersteuning van de wijkgemeenten.

Zie voor verdere informatie en documenten o.a. onder de knop 'Wie zijn wij' en daarna 'beleidsstukken' op genoemde website.

Stedentrip III Zwolle

www.pknzwolle.nl

Beleid en beleidsplan

Als er iets is dat de situatie in Zwolle markeert dan is het wel het lijvige beleidsplan van bijna 40 pagina's . Er is hard aan gewerkt en er is veel aandacht besteed aan de inbreng van wijkgemeenten, kerkenraads- en commissieleden. Over die raadpleging wordt dan ook uitvoerig verantwoording afgelegd niet alleen in de zin "dat geledingen worden geraadpleegd maar ook welke mening zij zijn toegedaan. Eigenlijk is het meer een voorbereiding voor een beleidsplan dan een beleidsplan zelf.

Ook valt op – in vergelijking met andere steden – dat er heel duidelijke keuzes worden gemaakt ten aanzien van de geloofsuitgangspunten, het bevorderen van het geloofsgesprek. Verscheidenheid in vormgeving van eredienst en gemeentewerk wordt toegejuicht.

Wijkgericht

Zwolle blijft duidelijk kiezen voor aanwezigheid in de wijken, wijkgemeenten dus. Er zal gewerkt worden aan samenwerking op allerlei terreinen, aan betere onderlinge communicatie aan onderlinge afstemming van beleid maar het beleid blijft erop gericht in de wijken als kerk aanwezig te zijn. Variëteit tussen die wijkgemeenten wordt van grote waarde geacht. De thans bestaande verschillen worden erkend en gekoesterd. Van alle gemeenten kan worden gezegd dat zij open en gastvrij zijn, maar hun karakter verschilt . Maar tegelijkertijd wordt gepleit voor samenwerking, meer afstemming, communicatie en meer gezamenlijk optrekken.

De Grote Kerk gemeente gaat in de Jeruzalemkerk alle erediensten houden als de Refter als zaakruimte bij de Grote Kerk is verkocht.

De Michaël vieringen die onder gezamenlijke verantwoordelijkheid vallen en waarover in de vorige stedentrip werd geschreven, worden voortgezet.

Over de toekomst van de Grote Kerk wordt meer dan nagedacht: in december wordt een Masterplan bekend gemaakt waarin perspectieven voor een toekomstbestendig gebruik (kerkelijk en niet-kerkelijk) worden geschetst. Begin 2014 zal hierover de besluitvorming plaats vinden.

In Berkum is de wijkgemeente van de Emmaüskerk op weg naar samenvoeging met de Gereformeerde Hoofdhofgemeente aldaar.

Financiën

Ook in Zwolle baren de financiën op termijn zorgen. We treffen daar dezelfde problemen aan die we elders aantreffen : minder inkomsten mede door vergrijzing en door het feit dat veel levend geld juist van de ouderen komt. In 2020 zijn de reserves van de Zwolse PKN uitgeput als er niet wordt ingegrepen.

Wijkgemeenten zullen meer bepaald worden bij de verhouding tussen hun inkomsten en uitgaven. Juist daarom moeten wijkgemeenten verdere samenwerking met elkaar zoeken.

Een aantal posten (salarissen, gebouwen) zal nog centraal door het College van Kerkrentmeesters worden bepaald en beheerd.

Relatie met omgeving

Over er de relatie met de stad en stadsproblemen valt in Zwolle niet zoveel te zeggen. De PGZ is er zich van bewust dat zij vooral naar binnen gericht is. Een deel van het voornemen wordt verwoord in het kader voor het beleidsplan “we willen een kerk die doordringt in de maatschappij” Wel is men zich ervan bewust dat de stille armoede toeneemt. De broodnood neemt toe. Er is een noodfonds waarin de diaconieën participeren. Werkeloosheid is geen groot probleem in Zwolle. Er wordt over gedacht een pioniersplek op te zetten.